

- 8 Schultz, Th.W., Investment in Human Capital în „American Economic Review”, march, 1961.
9. Smith, A., *Avuția națiunilor: cercetare asupra naturii și cauzelor ei*, vol. 1, 2, Editura Universitas, Chișinău, 1993.
10. Suci, M.C., *Investiția în educație*, Editura Economica București, 2000.
11. Töffler, A., *Puterea în mișcare*, Editura ANTET, București, 1995.

PROBLEMA LIBERTĂȚII ÎN FILOSOFIA LUI

M.HEIDEGGER

Maria SABOȘCIUC, dr., conf. univ.

Summary

Heidegger interprets freedom through transcendence - the ability to overcome the immediate and translates each time in a different horizon. Freedom-transcendence is achieved in three phases - founding, acquiring firm ground and legitimacy. The first manifests itself in anticipation of the design world and themselves; second - as an avoidance of some of the possibilities; third priori implies situating the truth of who and legitimize the election itself.

Problema libertății este parte integrantă a ontologiei fundamentale, create de Heidegger. Filosoful își pune scopul să cerceteze care este sensul ființei și e convins că accesul la ea trece prin analitica existenței umane, aceasta constituind condiția apriorică a oricărei ontologii. Termenului de existență i se atribuie un sens diferit de cel din ontologia tradițională – substanțialitate, situate disponibilă, subzistență, prezență inertială; ea desemnează modalitatea exclusivă de a fi a Daseinului – ființare, situată în afară, în deschiderea luminoasă a ființei, așezată liber în adevărul ființei – ecistența (în afară) care este mobilă, dinamică, indeterminată, născândă mereu din posibilitățile proprii, un permanent „încă nu”, dar cu putință de a fi - aceea ce va fi hotărâtă doar de însuși Daseinul

respectiv, prin asumarea sau omiterea ei, entitate ontică existentă anterior unor determinări precise.

Construcția ontologiei fundamentale se face prin analitica ontologică a Daseinului, analitică realizată de către Heidegger prin prisma transcendentalismului kantian. Ceea ce îl atrage din filosofia lui Kant este metoda transcendentală – punerea în lumină a unor factori cognitivi apriorici cu care este înzestrat subiectul cunoscător, factori ce se prezintă drept condiție a posibilității cunoașterii lucrurilor; metodă care vizează condițiile universale și necesare ale posibilității realului (posibilitatea ca ceva să poată fi gândit). Dar în locul subiectului cunoscător sau moral, înzestrat cu intelect și rațiune, care implică inevitabil opusul său, obiectul, Heidegger pune Daseinul – ființa omului ca integritate (omîțînd specificarea constituției corporale și spirituale ca fiind o interpretare eronată), care, prin felul său aparte de a fi, lasă lucrurile în sine să fie ceea ce sunt ele și așa cum sunt ele.

Conceptul de Dasein desemnează cadrul aprioric impersonal al putinței omului de a fi, subiectivitatea subiectului, sineitatea neutră, distribuită în toți oamenii, operator de unificare a tuturor indivizilor în planul unei neutralități absolute, lipsit de dimensiunea relațională cu ceilalți - toate aceste momente constituind condițiile ce fac cu putință omul în ipostaza de persoană, subiect, să fie un eu, să fie moral sau amoral, să fie egoist sau altruist, să dobîndească cunoștințe adevărate sau false, să aibă un Dumnezeu sau să fie ateu, să realizeze o existență autentică sau neautentică.

Constituția fundamentală a Daseinului este faptul de a fi în lume. Conceptul de lume are în filosofia heideggeriană un sens specific existențial și ce vizează interpretarea Daseinului în raportul său cu ființarea în întregul ei, întreg ce face parte din structura Daseinului și nu are denotat substanțial în afara lui. Lumea este acel ceva, de la care, pornind, el se îndrumă pe sine către ceva concret la

care se poate raporta. Faptul de a fi în lume presupune o mulțime de momente structurale constitutive: el se raportează la ființa sa, se înțelege pe sine și lumea sa – unica ființare ce are o lume, ce atribuie unitate și sens lumii, situat fiind în deschis; își are lăcașul, așezarea în lume, ocrotind-o și zăbovind în ea; este absorbit, acaparat dar în același timp și afectat de ambianța sa, e preocupat de lucruri și coexistă cu ceilalți Daseini; are puțința de a fi în vederea lui însuși; își este anterior sieși, depășindu-se prin transcendență; este încredințat sie însuși ca fiind întotdeauna deja proiectat în lume, deci liber.

Aceste momente alcătuitoare ale Daseinului sunt transcendente, inalienabile: lui îi este dat să fie printr-o astfel de constituție. Daseinul are un caracter nemijlocit de a fi dinainte dat modului său de a fi [Vezi: 1, p. 36]. Caracterele date se presupun reciproc și numai în unitate formează totalitatea Daseinului, care reprezintă orizontul favorabil de relevare a problemei libertății. Faptul că Daseinul se află în deschis, că se raportează la ceva, presupune transcendența – o depășire, o trecere de la ceva la altceva prin care ultimul devine neascuns – propria sineitate, lucruri, ceilalți oameni, ființa în genere; ea este o trăsătură fundamentală deosebită – implică posibilitatea și necesitatea individualizării celei mai radicale [Vezi: 1, p. 53]; prin ea se face diferența între ceva ce este sine și ceva ce nu este sine. Transcendența este constituția metafizică fundamentală; prin ea acel ceva spre care Daseinul transcende este el însuși; prin ea are loc depășirea actualului sine în vederea autorealizării prin alte posibilități proiectate. Trecerea dincolo, depășirea este libertatea ca realizare de sine, prin menținerea înaintea sa a faptului de a fi în vederea sa, „astfel încât omul în esența existenței sale este răspunzător de sine, adică poate fi un sine liber” [2, p. 100]. Interpretarea libertății drept transcendență face din ea o

formă privilegiată de cauzalitate, o formă a temeiului, ba mai mult, ea este chiar originea temeiului: libertatea este libertate întru temei, libertate întemeietoare. „Doar acolo unde există libertate ... există un a fi în vederea a ..., ... există o lume ... Transcendența ... și libertatea sunt identice. Libertatea își dă singură posibilitatea internă” [2, p. 63].

Libertatea întemeietoare se manifestă sub trei forme – întemeierea ca ctitorire, ca dobândire de teren ferm, ca întemeiere justificativă. În măsura în care aceste forme vizează libertatea–transcendența, ele nu au o semnificație cotidiană, ci una transcendentală.

Libertatea ctitorire presupune proiectarea faptului de a fi în vederea a... implică momentul, că Daseinul, prin proiectul posibilităților sale, este mereu anterior sieși. Orice manifestare a vieții sale se prezintă ca un proiect care depășește ființarea și anticipă orice raportare la ea. Orizontul anticipativ pe fondul căruia se realizează orice raportare este lumea ca proiecție totalizatoare cu funcția de întemeiere și dezvăluire a lucrurilor și a Daseinului. Acesta poartă pecetea lumii pe care el o proiectează. Astfel, ctitorirea este proiectare a posibilității de sine, în care e cuprins faptul anticipării de sine însuși.

Libertatea ca dobândire de teren ferm vizează faptul, că Dasein e pătruns afectiv (îngrijorare, anxietate) de lume și cotropit, stăpânit de către ființările ce-l înconjoară, moment imposibil fără de o deschidere, fără o înțelegere anticipativă. Această cotropire îi aduce Daseinului teren ferm în ființare, deci în temei; ființează în mijlocul ființării, fiind acaparat de ea, dar prin faptul că există, a și depășit-o. El ctitorește, proiectează numai dacă se întemeiază în mijlocul lumii sale, numai ca fapt de a fi în lume (= ansamblul de semnificații, prezent într-o comuniune de Daseini), din care el își ia posibilitățile sale. Proiectarea de posibilități este mai bogată decât dotația

proiectantului, și situarea în lume, prin cotropire, îi sustrage unele posibilități ale putinței de a fi, lăsându-i-se doar cele real accesibile: întrecerea de sine își dobândește putere și devine zestre numai prin sustragere. Sustragerea conferă proiectului rămas forță de acțiune și obligativitate.

Libertatea justificativă sau legitimare se prezintă drept expresie a „de ce” – ului. Ctitorirea ca proiectare de lume implică posibilități ale existenței, aceasta din urmă fiind întotdeauna o situație în mijlocul ființării și o raportare la sine sau la ființarea cea mai apropiată cu care are de-a face. În raportare se mizează pe însăși posibilitatea de a fi a Daseinului, deoarece ea conține un plus de posibil, referitor la care apare „de ce”- ul: de ce această posibilitate și nu alta, de ce alegem acest lucru și nu altul. Interogația, însă, poate să apară numai în orizontul unei înțelegeri a ființei, ce face cu putință manifestarea unor ipostaze ale lucrurilor, a felului lor de a fi, înțelegere ce implică deja răspunsul la orice interogație. În calitatea sa de dezvoltare a ființei și a constituției ființei, înțelegerea justificativă este adevăr ontologic: Daseinul se află întotdeauna în adevărul ființei.

Esența libertății constă în unitatea întemeierii sub triplă ipostază – ctitorirea, dobândirea de teren ferm, legitimare - ce alcătuiește întregul în care omul poate exista. Această imagine a libertății e rezultatul analizei structurii circulare a Daseinului: Dasein = transcendență = libertate = a fi în lume = a fi în vederea a ... = Dasein. Ea ne poate sugera o înțelegere a libertății ca fiind absolută, căci, în viziunea lui Heidegger absolută este și constituția transcendentală a Daseinului. Însă, ar fi o înțelegere pripită și superficială. O privire de profunzime scoate la iveală caracterul finit al libertății: ea nu se răsfrânge asupra faptului că Daseinul e un sine – lui i-i dat să fie așa cum este; însăși libertatea e lipsită de teme, ea manifestându-se ca abis. Se subliniază astfel, că finitudinea libertății își are geneza în Dasein; e vorba de un fel de neputință a lui – caracterul finit al opțiunilor sale, începutul și sfârșitul – ca un a fi întru moarte – momente ce nu stau în puterea libertății.

Bibliografie

1. Heidegger, M., Ființă și timp, Ed. Jurnalul literar, București, 1994.
2. Heidegger, M., Repere pe drumul gândirii, Ed. Politică, București, 1988.

Н.А.БЕРДЯЕВ О ТВОРЧЕСТВЕ ЧЕЛОВЕКА

Наталья СЕДЫКИНА, др., ст. преп.

Summary

This article focuses on the understanding of human creativity N.A. Berdiaev (1874-1948), an outstanding representative of Russian religious philosophy. Creativity, according to Berdiaev, is the vocation of man, his duty to God. True creativity always leads to God - pleasing transformation of the world. Creativity - free, is directed to a new world, but in terms of earthly existence could lose something very important. In the creativity there is a mismatch between the creative idea and achievement. To reduce this, the creator donates benefits of this world. The ideal of creativity, where this discrepancy would not be a theurgic, versatile synthetic creativity, achieved only through joint efforts of man and God.

Тема творчества – основная, по словам самого Бердяева, тема его жизни. Творчество, в его понимании, есть нечто более глубокое, чем культурное творчество, которое вторично по отношению к тому творчеству, где речь идет об отношении человека к Богу, его ответе Богу [3, с. 187]. Бердяев не связывал осознание человека творцом с каким-нибудь учением; оно, утверждал он, предшествовало всякой науке и философии, само себя обосновывало [4, с. 341-342]. Творчество – это прежде всего ответ человека на призыв Бога, так как Бог нуждается в человеке, а не только человек нуждается в Боге. «... Под творчеством я все время понимаю не создание культурных продуктов, а потрясение и подъем всего человеческого